CADERNO DE TRABALLO
LATÍN 1º BAC

IES Eduardo Pondal (Compostela)

Alumn@_____

APUNTAMENTOS

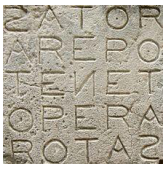

ROMA
OLIM
MILO
AMOR

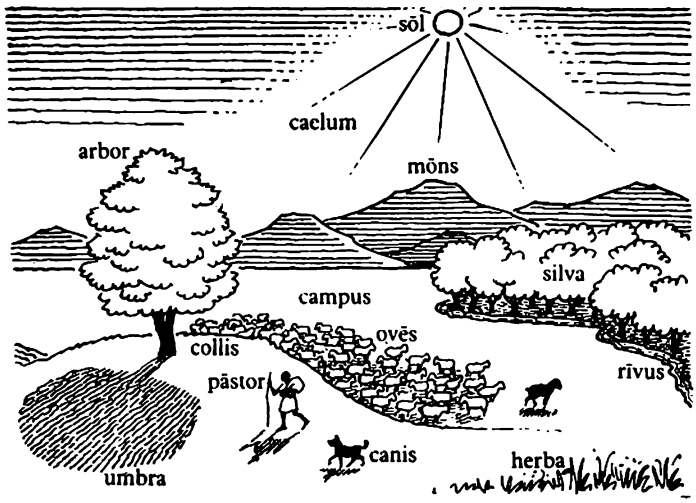

PASTOR ET OVES

1 Hic vir, quī in campō ambulat, pāstor Iūliī est. Pāstor nōn sōlus est in campō, nam canis niger cum eō est et centum ovēs: ūna ovis nigra et ūndēcentum ovēs albae. Pāstor ūnam ovem nigram et multās ovēs albās habet. Is est dominus ovis nigrae et ovium albārum. Pāstor ovī nigrae et ovibus albīs aquam et cibum dat. Cum ūnā ove nigrā et ūndēcentum ovibus albīs pāstor in campō est.

Cibus ovium est herba, quae in campō est. In rīvō est aqua. Ovēs in campō herbam edunt, et aquam bibunt ē rīvō, quī inter campum et silvam est. Canis herbam nōn ēst, neque pāstor herbam ēst. Cibus pāstōris est pānis, quī inest in saccō. Iūlius pāstōrī suō pānem dat. Pāstor canī suō cibum dat: canis ā pāstōre cibum accipit. Itaque canis pāstōrem amat.

ūn-dē-centum = IC (99)

albus -a -um ↔ niger -gra -grum

	sing	*plūr*
nōm	ovis	ovēs
acc	ovem	ovēs
gen	ovis	ovium
dat	ovī	ovibus
abl	ove	ovibus

rīvus = parvus fluvius

ēst edunt
vir pānem *ēst*
virī pānem *edunt*

	sing	*plūr*
nōm	pāstor	pāstōr*ēs*
acc	pāstōr*em*	pāstōr*ēs*
gen	pāstōr*is*	pāstōr*um*
dat	pāstōr*ī*	pāstōr*ibus*
abl	pāstōr*e*	pāstōr*ibus*

ūnus mōns (< monts)
duo mont*ēs*

vallis ↔ mōns

ūna arbor
duae arbor*ēs*

lupus

suprā *prp+acc*

nūbēs

ūna nūb*ēs*
duae nūb*ēs*

sub *prp+abl* ↔ suprā
umbra ↔ sōl

umbram petit = ad umbram adit

pāstor in umbrā iacet

ovēs albās relinquit = ab ovibus albīs abit

In Italiā sunt multī pāstōrēs. Quī viā Appiā Rōmā Brundisium it multōs pāstōrēs videt in campīs. Numerus pāstōrum magnus est. Dominī pāstōribus suīs cibum dant. Canēs ā pāstōribus cibum accipiunt.

Post campum montēs sunt. Inter montēs sunt vallēs. In campō est collis. (Collis est mōns parvus.) In colle arbor est. In silvā multae arborēs sunt. Ovēs nōn in silvā neque in monte, sed in campō sunt. In silvā est lupus. Pāstor et ovēs lupum timent, nam lupus ovēs ēst. In silvīs et in montibus lupī sunt, in vallibus nūllī sunt lupī.

Sōl in caelō est suprā campum. In caelō nūlla nūbēs vidētur. Caelum est suprā terram. Montēs et vallēs, campī silvaeque sunt in terrā. In caelō sōl et nūbēs sunt, sed suprā hunc campum caelum sine nūbibus est. Itaque sōl lūcet in campō.

Pāstor in sōle ambulat. Sub arbore autem umbra est. Pāstor, quī nūllam nūbem videt in caelō, cum cane et ovibus ad arborem adit. Pāstor umbram petit. Etiam ovēs umbram petunt: post pāstōrem ad arborem adeunt. Pāstor ovēs suās ad arborem dūcit.

Ecce pāstor in umbrā arboris iacet cum cane et ovibus. Arbor pāstōrī et canī et ovibus umbram dat; sed ovis nigra cum paucīs aliīs in sōle iacet. Pāstor, quī fessus est, oculōs claudit et dormit. Canis nōn dormit.

Dum pāstor in herbā dormit, ovis nigra ab ovibus albīs *II* abit et ad rīvum currit. Ovis nigra ovēs albās relinquit et rīvum petit; aquam bibit ē rīvō, et in silvam intrat!

Canis lātrat: "Baubau!" Pāstor oculōs aperit, ovēs aspicit, ovem nigram nōn videt. Pāstor ovēs numerat: "Ūna, duae, trēs, quattuor, quīnque..... ūndēcentum." Numerus ovium est ūndēcentum, nōn centum. Nūllae ovēs albae absunt, sed abest ovis nigra. Pāstor et canis ovēs albās relinquunt et silvam petunt. Pāstor saccum cum pāne in colle relinquit.

Dum cēterae ovēs ā pāstōre numerantur, ovis nigra in magnā silvā, ubi via nūlla est, errat. Ovis, quae iam procul ā pāstōre cēterīsque ovibus abest, neque caelum neque sōlem suprā sē videt. Sub arboribus sōl nōn lūcet. Ovis nigra in umbrā est.

vestīgium

In terrā inter arborēs sunt vestīgia lupī. Ubi est lupus ipse? Nōn procul abest. Ovis vestīgia lupī in terrā videt, neque lupum ipsum videt. Itaque ovis lupum nōn timet. Parva ovis sine timōre inter arborēs errat.

lup*us* ips*e*, *acc* lup*um* ips*um*

timor -ōris (*gen*) *m*
< timet

Lupus autem prope ovem est. Pāstor et canis procul ab eā sunt. Lupus, quī cibum nōn habet, per silvam errat. Lupus in silvā cibum quaerit, dum pāstor et canis ovem nigram quaerunt.

Pāstor: "Ubi est ovis nigra? Age! quaere ovem, canis, et reperī eam!" Canis ovem quaerit et vestīgia eius in terrā reperit, neque ovem ipsam reperit. Canis lātrat.

ovis ips*a*, *acc* ovem ips*am*

Pāstor: "Ecce vestīgia ovis. Ubi est ovis ipsa? Dūc mē ad eam, canis!" Canis dominum suum per silvam dūcit ad ovem, sed ovis procul abest.

dūcit dūcunt
dūc! dūcite! (*imp*)

Lupus ululat: "Uhū!" Et ovis et canis lupum audiunt.

dēns

ūnus dēns (< dents)
duo dentēs

ac-currit < ad-currit

prope ↔ procul

clāmor -ōris *(gen) m*
< clāmat

pāstor ovem in umerōs
im-pōnit (< in-pōnit)

dēclīnātiō -ōnis *f (dēcl)*
< dēclīnat

modus -ī *m*: modō *abl*

-a	*-ae*
-am	*-ās*
-ae	*-ārum*
-ae	*-īs*
-ā	*-īs*

Canis currit. Ovis cōnsistit et exspectat dum lupus venit. Ovis bālat: "Bābā!"

Ecce lupus quī ante ovem est! Iam ovis lupum ipsum ante sē videt. Oculī lupī in umbrā lūcent ut gemmae et dentēs ut margarītae. Parva ovis oculōs claudit et dentēs lupī exspectat. Lupus collum ovis petit dentibus...

Sed ecce canis accurrit! Lupus sē ab ove vertit ad canem, quī ante lupum cōnsistit et dentēs ostendit. Lupus ululat. Canis lātrat. Ovis bālat.

Pāstor, quī iam prope est, clāmat: "Pete lupum!" Canis clāmōrem pāstōris audit, et sine timōre lupum petit. Lupus autem ovem relinquit et montēs petit.

Pāstor quoque accurrit et ovem suam, quae in terrā iacet, aspicit. In collō eius sunt vestīgia dentium lupī! Ovis oculōs aperit et ad pāstōrem suum bālat.

Pāstor laetus ovem in umerōs impōnit eamque portat ad cēterās ovēs, quae sine pāstōre in campō errant.

Procul in monte lupus ululat.

GRAMMATICA LATINA

Dēclīnātiō vocābulōrum

[I] Dēclīnātiō prīma.

Vocābulum 'īnsula' dēclīnātur hōc modō:

	Singulāris	*Plūrālis*
Nōminātīvus	īnsul|*a*	īnsul|*ae*
Accūsātīvus	īnsul|*am*	īnsul|*ās*
Genetīvus	īnsul|*ae*	īnsul|*ārum*
Datīvus	īnsul|*ae*	īnsul|*īs*
Ablātīvus	īnsul|*ā*	īnsul|*īs*

Hōc modō dēclīnantur multa vocābula fēminīna. Exempla: fēmina, puella, fīlia, domina, ancilla, familia, littera, pecūnia, mēnsa, vīlla, aqua, via, silva, terra, cēt.

hōc modō : ut 'īnsula'

[II] Dēclīnātiō secunda.

	Sing.	*Plūr.*		*Sing.*	*Plūr.*		
Nōm. [A]	serv|*us*	serv|*ī*	[B]	verb|*um*	verb|*a*	*-us/-um*	*-ī/-a*
Acc.	serv|*um*	serv|*ōs*		verb|*um*	verb|*a*	*-um*	*-ōs/-a*
Gen.	serv|*ī*	serv|*ōrum*		verb|*ī*	verb|*ōrum*	*-ī*	*-ōrum*
Dat.	serv|*ō*	serv|*īs*		verb|*ō*	verb|*īs*	*-ō*	*-īs*
Abl.	serv|*ō*	serv|*īs*		verb|*ō*	verb|*īs*	*-ō*	*-īs*

[A] Ut 'servus' dēclīnantur vocābula masculīna: fīlius, dominus, fluvius, numerus, nummus, hortus, nāsus, mūrus, equus, saccus, umerus, amīcus, oculus, campus, rīvus, lupus, cēt.; puer, vir, liber (nōm. sing. sine *-us*).

[B] Ut 'verbum' dēclīnantur vocābula neutra: oppidum, exemplum, baculum, ōstium, cubiculum, speculum, mālum, ōrnāmentum, collum, pretium, caelum, vestīgium, cēt.

[III] Dēclīnātiō tertia.

	Sing.	*Plūr.*		*Sing.*	*Plūr.*		
Nōm. [A]	pāstor	pāstōr|*ēs*	[B]	ov|*is*	ov|*ēs*	*-/-is*	*-ēs*
Acc.	pāstōr|*em*	pāstōr|*ēs*		ov|*em*	ov|*ēs*	*-em*	*-ēs*
Gen.	pāstōr|*is*	pāstōr|*um*		ov|*is*	ov|*ium*	*-is*	*-um/-ium*
Dat.	pāstōr|*ī*	pāstōr|*ibus*		ov|*ī*	ov|*ibus*	*-ī*	*-ibus*
Abl.	pāstōr|*e*	pāstōr|*ibus*		ov|*e*	ov|*ibus*	*-e*	*-ibus*

[A] Ut 'pāstor' dēclīnantur haec vocābula: sōl sōlis, timor -ōris, clāmor -ōris (masc.); arbor -oris (fēm.); cēt.

[B] Ut 'ovis' dēclīnantur haec vocābula: pānis, collis, vallis, canis (gen. plūr. can*um*); nūbēs -is (nōm. sing. *-ēs*); mōns montis, dēns dentis (nōm. sing. *-s* < *-ts*); et alia multa. Fēminīna sunt: ovis, vallis, nūbēs; masculīna: pānis, collis, mōns, dēns.

PENSVM A

In Italiā sunt multī pāstōr–. Numerus pāstōr– magnus est. Pāstor Iūliī ūnum can– et multās ov– habet. Pāstor est domi-

Vocābula nova:
campus
pāstor
canis
ovis
cibus
herba
rīvus
pānis
mōns
vallis
collis
arbor
silva
lupus
sōl
caelum
terra
nūbēs
umbra
vestīgium
timor
dēns
clāmor
modus
niger
albus
ūndēcentum
ēst edunt
bibit
lūcet
petit
dūcit
iacet
relinquit
lātrat
errat
quaerit
reperit
ululat
bālat
accurrit
impōnit
ipse
procul
suprā
sub
dum
ut
dēclīnātiō
dēclīnat

nus can- et ov-. Can- et ov- pāstōr- amant. Cibus ov- est herba, cibus pāstōr- est pān-. Pāstor pān- ēst.

In coll- ūna arbor est. Pāstor cum can- et ov- ad arbor- it. Iam pāstor in umbrā arbor- iacet. Arbor pāstōr- et can- et ov- umbram dat, sed ov- nigra in sōl- iacet. Nūllae nūbante sōl- sunt. In silvā multae arbor- sunt, sub arbor- umbra est. Ov- nigra ā pāstōr- cēterīsque ov- discēdit. Canis ov- videt.

PENSVM B

Pāstor et centum — in — sunt. Pāstor ovibus aquam et — dat. Cibus ovium est —, cibus pāstōris est —. Pāstor pānem —. Ovēs herbam — et aquam — ē —.

Sōl —, nūlla — in caelō — hunc campum vidētur. In colle ūna — est, in — multae arborēs sunt. — arboribus umbra est. Pāstor ovēs suās ad arborem —. — pāstor in — arboris iacet, ovis nigra cēterās ovēs — et silvam —. In terrā sunt — lupī; lupus — nōn procul abest. Lupus in silvā cibum —, dum pāstor et — ovem quaerunt.

PENSVM C

Num pāstor sōlus in campō est?
Quot ovēs habet pāstor?
Ā quō canis cibum accipit?
Suntne montēs prope pāstōrem?
Ubi sunt vallēs?
Quid est collis?
Quō it pāstor?
Cūr pāstor umbram petit?
Quō it ovis nigra?
Quid ovis in terrā videt?
Cūr lupus ovem nigram nōn ēst?

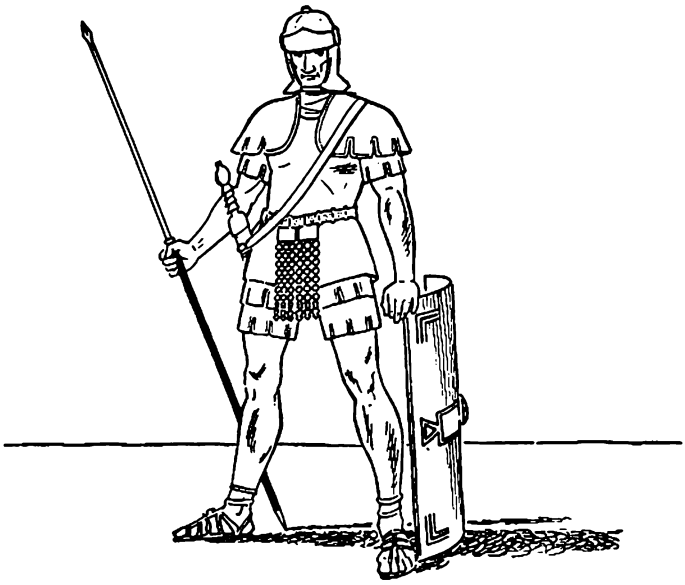

MILES ROMANVS

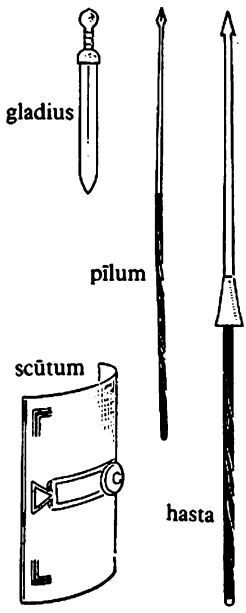

arma Rōmāna

1 Quīntus est frāter Mārcī. Iūlia soror eius est. Mārcus et Quīntus frātrēs Iūliae sunt. Mārcus patrem et mātrem, frātrem et sorōrem habet. Nōmen patris est 'Iūlius', mātris 'Aemilia'; 'Quīntus' est nōmen frātris, 'Iūlia' so-
5 rōris.

frāter -tris *m*
soror -ōris *f*
pater -tris *m*
māter -tris *f*
nōmen -inis *n*

Mārcō ūna soror est. Iūliae duo frātrēs sunt. Nōmina frātrum sunt 'Mārcus' et 'Quīntus'. Patrī et mātrī ūna fīlia et duo fīliī sunt.

Mārcō (*dat*) ūna soror est = Mārcus ūnam sorōrem habet

Mātrī 'Aemilia' nōmen est. Quod nōmen est patrī? Eī
10 nōmen est 'Lūcius Iūlius Balbus'. Virō Rōmānō tria nōmina sunt. 'Lūcius' est praenōmen, id est nōmen prīmum; 'Balbus' cognōmen est. Fīliīs nōmina sunt 'Mārcus Iūlius Balbus' et 'Quīntus Iūlius Balbus'. 'Mārcus'

prae-nōmen -inis *n*

cognōmen -inis *n*

praenōmina Latīna:
A. = Aulus
C. = Gāius
D. = Decimus
L. = Lūcius
M. = Mārcus
P. = Pūblius
Q. = Quīntus
Sex. = Sextus
T. = Titus

et 'Quīntus' praenōmina sunt fīliōrum. Alia praenōmina Latīna sunt 'Aulus', 'Decimus', 'Gāius', 'Pūblius', 'Sextus', 'Titus'.

Aemiliae est ūnus frāter, cui 'Aemilius' nōmen est (praenōmen 'Pūblius', cognōmen 'Paulus'). Frāter Aemiliae est avunculus līberōrum. Aemilius autem procul ā sorōre suā abest. Itaque trīstis est Aemilia, quae frātrem suum amat.

avunculus -ī *m* = frāter mātris

trīstis ↔ laetus

Mārcus et Iūlia mātrem suam trīstem in hortum exīre vident et patrem interrogant: "Cūr māter nostra trīstis est?"

Iūlius: "Māter vestra trīstis est, quod Aemilius procul ab eā abest. Aemilius avunculus vester est, id est frāter mātris. Māter trīstis est, quod frātrem suum vidēre nōn potest."

vester -tra -trum (= tuus et tuus)

Mārcus: "Ubi est avunculus noster?"

Iūlius: "Avunculus vester est in Germāniā. Aemilius mīles est. In Germāniā multī sunt mīlitēs Rōmānī."

mīles -itis *m*

Iūlia: "Quid est mīles?"

Iūlius: "Mīles est vir quī scūtum et gladium et pīlum fert. Scūtum et gladius et pīlum sunt arma mīlitis Rōmānī. Mīles est vir armātus."

fert = portat
fert ferunt
armātus -a -um = quī arma fert

Iūlia: "Quid agunt mīlitēs Rōmānī in Germāniā?" *II*

Iūlius: "Mīlitēs nostrī in Germāniā pugnant."

Iūlia: "Meī quoque frātrēs pugnant."

pugnus -ī *m*

Iūlius: "Puerī pugnīs, nōn armīs pugnant. Mīlitēs pugnant gladiīs, pīlīs, hastīs."

Mārcus: "Num Aemilius et hastam et pīlum fert?"

Iūlius: "Aemilius pīlum tantum fert, is enim pedes est, nōn eques. Eques est mīles quī ex equō pugnat; quī pedibus pugnat pedes est. Equitēs hastās, peditēs pīla ferunt. Pīlum nōn tam longum est quam hasta, neque gladius peditis tam longus est quam gladius equitis. Pīlum Aemiliī sex pedēs longum est."

Mārcus: "Quam longus est gladius eius?"

Iūlius: "Duōs pedēs longus est."

Mārcus: "Duōs pedēs tantum? Cūr tam brevis est gladius?"

Iūlius: "Quod gladius brevis nōn tam gravis est quam gladius longus. Gladius equitis longior et gravior est quam peditis. Pedes, quī pedibus it multaque alia arma fert, gladium longum et gravem ferre nōn potest; itaque gladius eius brevis et levis est — brevior et levior quam is quī ab equite fertur. Etiam gladiī quī ā Germānīs feruntur longiōrēs et graviōrēs sunt quam Rōmānōrum ac pīla eōrum longiōra et graviōra quam nostra sunt."

Iūlia: "Quī sunt Germānī?"

Iūlius: "Germānī sunt hominēs barbarī quī Germāniam incolunt. Germānia est magna terra nōn procul ā Galliā; Gallia autem prōvincia Rōmāna est, ut Hispānia, Syria, Aegyptus. Prōvincia est pars imperiī Rōmānī, ut membrum pars corporis est; Rōma enim caput imperiī est, prōvinciae membra sunt. Germānia nōn est prōvincia Rōmāna. Flūmen Rhēnus Germāniam ā Galliā prō-

pedes -itis *m*

eques -itis *m*

I pēs
[= *29,6 cm*]

brevis ↔ longus

gladius brevis nōn tam gravis est quam gladius longus

ferre (*īnf*) = portāre

levis ↔ gravis

fertur feruntur

Germānī -ōrum *m pl*

ac = atque
atque ante *a,e,i,o,u,h*
ac/atque ante cēterās litterās

barbarus -a -um = nec Rōmānus nec Graecus

incolere: terram i. = in terrā habitāre

pars (< parts) partis *f*

dīvidere

patria -ae *f*: p. nostra = terra/oppidum patrum nostrōrum

contrā *prp+acc*

pārēre/imperāre + *dat*

hostis -is *m* ↔ amīcus
bellum -ī *n*

op-pugnāre = pugnāre contrā

exercitus -ūs *m*:

sing	*nōm*	exercit*us*
	acc	exercit*um*
	gen	exercit*ūs*
	dat	exercit*uī*
	abl	exercit*ū*

dux ducis *m*
metuere = timēre

plūr	*nōm*	exercit*ūs*
	acc	exercit*ūs*
	gen	exercit*uum*
	dat	exercit*ibus*
	abl	exercit*ibus*

Hispānī -ōrum *m pl*
Gallī -ōrum *m pl*

mīlitāre = mīles esse

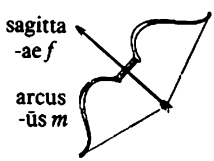

castra -ōrum *n pl* (vocābulum *plūrāle tantum*)

vinciā dīvidit. Rhēnus ac Dānuvius flūmina, quae Germāniam ab imperiō Rōmānō dīvidunt, fīnēs imperiī nostrī sunt. Germānia est patria Germānōrum, ut Rōma nostra patria est."

Iūlia: "Cūr mīlitēs Rōmānī contrā Germānōs pugnant? Suntne Germānī hominēs improbī?"

Iūlius: "Mīlitēs nostrī contrā Germānōs pugnant, quod Germānī amīcī Rōmānōrum nōn sunt nec Rōmānīs pārent. Germānī hostēs Rōmānōrum sunt, ac bellum est inter Germānōs et Rōmānōs. Germānī exercitum nostrum oppugnant."

Iūlia: "Quid est 'exercitus'?"

Iūlius: "Exercitus est magnus numerus mīlitum quī contrā hostēs dūcitur. Quī exercitum dūcit dux exercitūs est. Dux exercituī imperat, exercitus ducī suō pāret, nam dux ab exercitū metuitur.

"In Germāniā et in Britanniā sunt magnī exercitūs Rōmānī quī contrā exercitūs hostium pugnant. Mīlitēs et ducēs exercituum Rōmānōrum ab hostibus metuuntur. In Hispāniā et in Galliā nōn multī sunt mīlitēs Rōmānī, nam Hispānī et Gallī, quī eās prōvinciās incolunt, iam exercitibus nostrīs pārent. In exercitibus Rōmānīs etiam Hispānī et Gallī multī mīlitant, quī et alia arma et arcūs sagittāsque ferunt."

Iūlia: "Ubi habitat Aemilius?" *III*

Iūlius: "Aemilius in castrīs habitat mīlle passūs ā fīne imperiī. Castra sunt mīlitum oppidum."

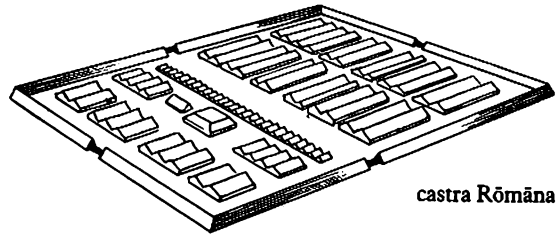

castra Rōmāna

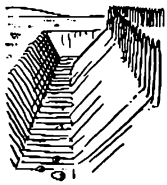

vāllum -ī *n*

fossa -ae *f*

Mārcus: "Quam longus est passus?"

Iūlius: "Ūnus passus est quīnque pedēs, ergō mīlle passūs sunt quīnque mīlia pedum. In castrīs Aemiliī sex mīlia mīlitum habitant. Nūllae fēminae aut puerī illīc habitant, nec enim fēminae puerīque mīlitāre possunt. Circum castra fossa et vāllum longum et altum est."

Mārcus: "Quam altum est vāllum castrōrum."

Iūlius: "Prope decem pedēs altum est, et duo mīlia passuum longum. Quattuor portae per vāllum in castra dūcunt. Inter duās portās est via lāta, quae castra in duās partēs dīvidit; ea via centum pedēs lāta est.

"In bellō portae castrōrum clauduntur. Cum exercitus Germānōrum castra oppugnat, Rōmānī castra dēfendunt: vāllum ascendunt ac pīla in Germānōs iaciunt. Illī autem nec pīla in castra iacere possunt, quod fossa nimis lāta et vāllum nimis altum est, nec vāllum ascendere, quod Rōmānī pīlīs et gladiīs vāllum dēfendunt. Hostēs castra nostra expugnāre nōn possunt.

"Ecce portae aperiuntur atque equitātus noster in hostēs impetum facit. Barbarī perterritī, quī impetum equitātūs sustinēre nōn possunt, arma ad terram iaciunt atque in magnās silvās fugiunt.

passus -ūs *m*: I passus = V pedēs *[1,48 m]*

mīlia -ium *n pl* (+ *gen pl*): mīlle (M) hominēs; duo *mīlia* (MM/Īī) homin*um*
puerī = puerī et puellae

altus -a -um

lātus -a -um

in bellō = cum bellum est
dēfendere ↔ oppugnāre

iacere -it -iunt
in (+ *acc*) = contrā

ex-pugnāre
equitātus -ūs *m* = equitum numerus (pars exercitūs)
impetus -ūs *m*: impetum facere in hostem = hostem armīs petere, oppugnāre
fugere -it -iunt

metus -ūs *m* = timor

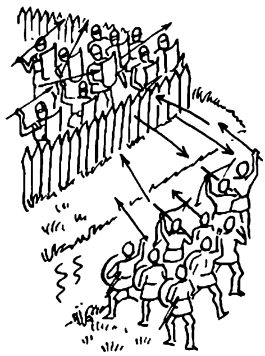

impetus hostium

"Mīles Rōmānus, quī hostem armātum accurrere videt, nōn ab eō fugit, sed armīs sē dēfendit. Mīlitēs Rōmānī fortēs sunt. Mīles fortis hostem nōn metuit, sed sine metū impetum in hostem facit. Aemilius, avunculus vester, mīles fortis est.

"Circum imperium Rōmānum multī sunt hostēs. Castra et oppida nostra ab hostibus oppugnantur neque expugnantur, nam mīlitēs nostrī prōvinciās ac patriam nostram ā Germānīs et ab aliīs hostibus dēfendunt."

Mārcus: "Etiam Germānī suam patriam dēfendunt."

Iūlius: "Sed patria nostra pulchrior est quam illōrum! Atque Germānī hominēs barbarī sunt."

Mārcus: "Nōnne fortēs sunt Germānī?"

Iūlius: "Fortēs sunt illī, sed Rōmānī fortiōrēs sunt, nec arma Germānōrum tam bona sunt quam nostra. Scūtum eōrum nimis parvum est, pīlum nimis longum et grave; nec enim pīlum tam grave procul iacī potest. Itaque pīlum nostrum breve et leve est — brevius et levius quam pīlum Germānōrum. Mīlitēs Rōmānī bene pugnant, quod pīla eōrum brevia et levia sunt, nōn longa et gravia ut Germānōrum. Patria nostra bonīs armīs dēfenditur. Nūllus hostis Rōmam expugnāre potest."

Mārcus: "Cūr Rōmānī Germāniam nōn expugnant?"

Iūlius: "Germānia nōn sōlum armīs dēfenditur, sed etiam altīs montibus, magnīs silvīs atque lātīs et altīs flūminibus."

GRAMMATICA LATINA

Dēclīnātiō quārta

'Exercitus' (*m*) dēclīnātur hōc modō (vidē exempla in versibus 80–89 huius capitulī):

	Singulāris	*Plūrālis*
Nōminātīvus	exercit|*us*	exercit|*ūs*
Accūsātīvus	exercit|*um*	exercit|*ūs*
Genetīvus	exercit|*ūs*	exercit|*uum*
Datīvus	exercit|*uī*	exercit|*ibus*
Ablātīvus	exercit|*ū*	exercit|*ibus*

Ut 'exercitus' dēclīnantur masculīna: arcus, passus, equitātus, impetus, metus, versus, cēt.; fēminīnum: manus.

versus -ūs *m*: cap. XII 142 versūs habet

-us *-ūs*
-um *-ūs*
-ūs *-uum*
-uī *-ibus*
-ū *-ibus*

Adiectīvum

[I/II] Dēclīnātiō prīma et secunda.

Mōns alt*us*. Arbor alt*a*. Vāllum alt*um*.

'Alt|*us -a -um*' est adiectīvum prīmae et secundae dēclīnātiōnis. Masculīnum 'alt*us*' dēclīnātur ut 'servus', fēminīnum 'alt*a*' ut 'fēmina', neutrum 'alt*um*' ut 'oppidum'.

ad-iectīvum -ī *n* (*adi*)

alt*us*
alt*a*
alt*um*

	Singulāris			*Plūrālis*		
	Masc.	Fēm.	Neutr.	Masc.	Fēm.	Neutr.
Nōm.	alt|*us*	alt|*a*	alt|*um*	alt|*ī*	alt|*ae*	alt|*a*
Acc.	alt|*um*	alt|*am*	alt|*um*	alt|*ōs*	alt|*ās*	alt|*a*
Gen.	alt|*ī*	alt|*ae*	alt|*ī*	alt|*ōrum*	alt|*ārum*	alt|*ōrum*
Dat.	alt|*ō*	alt|*ae*	alt|*ō*	alt|*īs*	alt|*īs*	alt|*īs*
Abl.	alt|*ō*	alt|*ā*	alt|*ō*	alt|*īs*	alt|*īs*	alt|*īs*

-us *-a* *-um*
-um *-am* *-um*
-ī *-ae* *-ī*
-ō *-ae* *-ō*
-ō *-ā* *-ō*
-ī *-ae* *-a*
-ōs *-ās* *-a*
-ōrum *-ārum* *-ōrum*
-īs *-īs* *-īs*
-īs *-īs* *-īs*

Hōc modō dēclīnantur haec adiectīva: albus, bonus, fessus, foedus, īrātus, laetus, lātus, longus, magnus, malus, meus, novus, plēnus, prīmus, sānus, tuus, cēt.; (-er -ra -rum:) pulcher, aeger, niger, ruber, noster, vester, cēt.

-er *-ra* *-rum*

[III] Dēclīnātiō tertia.

Gladius brev*is*. Via brev*is*. Pīlum brev*e*.

'Brev*is* -*e*' est adiectīvum tertiae dēclīnātiōnis. Masculīnum et fēminīnum 'brev*is*' dēclīnātur ut 'ovis' (sed abl. sing. -*ī*), neutrum 'brev*e*' ut 'mare'.

brev*is*
brev*e*

dēcl. III: fēm. = masc.

	Singulāris		*Plūrālis*	
	Masc./Fēm.	*Neutr.*	*Masc./Fēm.*	*Neutr.*
Nōm.	brev|*is*	brev|*e*	brev|*ēs*	brev|*ia*
Acc.	brev|*em*	brev|*e*	brev|*ēs*	brev|*ia*
Gen.	brev|*is*	brev|*is*	brev|*ium*	brev|*ium*
Dat.	brev|*ī*	brev|*ī*	brev|*ibus*	brev|*ibus*
Abl.	brev|*ī*	brev|*ī*	brev|*ibus*	brev|*ibus*

-is -e -ēs -ia
-em -e -ēs -ia
-is -is -ium -ium
-ī -ī -ibus -ibus
-ī -ī -ibus -ibus

Hōc modō dēclīnantur haec adiectīva: brevis, fortis, gravis, levis, tenuis, trīstis, cēt.

Exempla:

Pedes fort*is* Rōmān*us* gladium brev*em* et lev*em*, scūtum magn*um* et grav*e* fert; eques hastam fert long*am* et grav*em*. Peditī fortī Rōmānō est gladius brev*is* et lev*is*, scūtum magn*um* et grav*e*; equitī hasta long*a* et grav*is* est. Pedes gladiō brevī et levī, scūtō magnō et gravī armātus est; eques hastā longā et gravī pugnat.

Peditēs fortēs Rōmānī gladiōs brevēs et levēs, scūta magn*a* et grav*ia* ferunt; equitēs hastās ferunt longās et gravēs. Peditibus fort*ibus* Rōmānīs sunt gladiī brevēs et levēs, scūta magn*a* et grav*ia*; equitibus hastae long*ae* et gravēs sunt. Peditēs gladiīs brev*ibus* et lev*ibus*, scūtīs magnīs et grav*ibus* armātī sunt; equitēs hastīs longīs et gravībus pugnant.

comparātīvus (*comp*)

Comparātīvus

Hic mūrus alt*ior* est quam ille.

Hoc vāllum alt*ius* est quam illud.

alt*ior*
alt*ius*

'Alt*ior -ius*' comparātīvus est. Comparātīvus est adiectīvum dēclīnātiōnis tertiae:

	Singulāris:		*Plūrālis:*	
	Masc./Fēm.	*Neutr.*	*Masc./Fēm.*	*Neutr.*
Nōm.	alt*ior*	alt*ius*	alt*iōr*|*ēs*	alt*iōr*|*a*
Acc.	alt*iōr*|*em*	alt*ius*	alt*iōr*|*ēs*	alt*iōr*|*a*
Gen.	alt*iōr*|*is*	alt*iōr*|*is*	alt*iōr*|*um*	alt*iōr*|*um*
Dat.	alt*iōr*|*ī*	alt*iōr*|*ī*	alt*iōr*|*ibus*	alt*iōr*|*ibus*
Abl.	alt*iōr*|*e*	alt*iōr*|*e*	alt*iōr*|*ibus*	alt*iōr*|*ibus*

-ior -ius
-iōrem -ius
-iōris -iōris
-iōrī -iōrī
-iōre -iōre
-iōrēs -iōra
-iōrēs -iōra
-iōrum -iōrum
-iōribus -iōribus
-iōribus -iōribus

Exempla: brevior, fortior, gravior, levior, longior, pulchrior.

Gladius equitis long*ior* et grav*ior* est quam peditis. Eques gladium long*iōrem* et grav*iōrem* fert quam pedes. Eques gladiō long*iōre* et grav*iōre* pugnat.

Gladiī equitum long*iōrēs* et grav*iōrēs* sunt quam peditum. Equitēs gladiīs long*iōribus* et grav*iōribus* pugnant.

Pīlum brev*ius* et lev*ius* est quam hasta. Pīla brev*iōra* et lev*iōra* sunt quam hastae.

Dēlia ancilla pulchr*ior* est quam Syra. Lēander, quī ancillae pulchr*iōris* amīcus est, ancillae pulchr*iōrī* rosam dat. Quid pulchr*ius* est quam rosa?

Mīlitēs Rōmānī fort*iōrēs* sunt quam hostēs. Dux Rōmānus mīlitibus fort*iōribus* imperat quam dux hostium. Ille dux mīlitum fort*iōrum* est.

PENSVM A

Pīlum ē man– iacitur, sagitta ex arc–. In exercit– Rōmānīs multī Gallī mīlitant, quī arc– ferunt. Equitāt– sine met– impet– in hostēs facit, neque hostēs impet– equitāt– sustinēre possunt. Mīlle pass– sunt quīnque mīlia pedum. Via Latīna CL [150: centum quīnquāgintā] mīlia pass– long– est.

Rāmus tenu– puerum crass– sustinēre nōn potest, nam puer crass– grav– est. Ūnum mālum grav– nōn est, nec duo māla grav– sunt, sed saccus plēn– mālōrum grav– est. Lēander saccum magn– et grav– portat. In saccō grav– sunt māla. Servī saccōs grav– portant. In saccīs grav– sunt māla et pira.

Saccus Lēandrī grav– est quam Syrī, nam māla grav– sunt quam pira. Via Appia long– est quam via Latīna. Via Appia et via Aurēlia long– sunt quam via Latīna. Quīntus crass– est quam Mārcus. Lēander saccum grav– quam Syrus portat. In saccō grav– māla sunt.

Hoc pīlum long– et grav– est quam illud. Haec pīla long– et grav– sunt quam illa.

Vocābula nova:
frāter
soror
nōmen
praenōmen
cognōmen
avunculus
mīles
scūtum
gladius
pīlum
arma
arcus
sagitta
pugnus
hasta
pedes
eques
pars
fīnis
patria
hostis
bellum
exercitus
dux
castra
passus
fossa
vāllum

equitātus
impetus
metus
versus
mīlia
trīstis
armātus
brevis
gravis
levis
barbarus
altus
lātus
fortis
vester
ferre
pugnāre
incolere
dīvidere
oppugnāre
metuere
mīlitāre
dēfendere
iacere
expugnāre
fugere
contrā
ac
adiectīvum
comparātīvus

PENSVM B

Mārcus — Quīntī est. Quīntus ūnum frātrem et ūnam — habet. 'Iūlia' — sorōris est. Frāter Aemiliae est — līberōrum. Quīntus: "Ubi est avunculus noster?" Iūlius: "Avunculus — est in Germāniā."

Prōvincia est — imperiī Rōmānī. Rhēnus Germāniam ab imperiō Rōmānō —; Rhēnus — imperiī est. In Germāniā multī — Rōmānī sunt, quī contrā Germānōs —; Germānī enim — Rōmānōrum sunt. Mīlitēs Rōmānī scūta et — et pīla —. Mīlitēs in — habitant. Circum castra est — et —, quod x pedēs — est. Mīlitēs patriam ab hostibus —.

PENSVM C

Num 'Mārcus' cognōmen est?
Quot frātrēs habet Aemilia?
Quid agit Aemilius in Germāniā?
Quae arma pedes Rōmānus fert?
Quam longum est pīlum Aemiliī?
Ubi habitant mīlitēs Rōmānī?
Quī sunt Germānī et Gallī?
Estne Germānia prōvincia Rōmāna?
Quod flūmen Germāniam ā Galliā dīvidit?
Cūr hostēs castra expugnāre nōn possunt?
Num mīles fortis ab hoste fugit?
Cūr hasta procul iacī nōn potest?

TEXTOS PARA A ANÁLISE E A TRADUCIÓN

1. Villa et hortus

In Italia multae villae multique horti sunt. In villa multi servi habitant, nam dominus villae magnam familiam habet atque in villa cum familia habitat. In villa habitat dominus cum liberis et servis. Multae villae cum magnis hortis in Italia sunt. In hortis multas rosas videmus, nam multae rosae ibi sunt.

In villa ostium magnum et ostium parvum est, nam villa duo ostia et parvas fenestras habet. In villa atrium magnum est atque in atrio parvum impluvium aqua plenum. Villa peristylum magnum et pulchrum quoque habet, nam in villis magna et pulchra peristyla sunt. Sunt quoque in villa multa cubicula, ubi dominus, liberi et servi dormiunt. Servi in parvis cubiculis dormire solent, nam servorum cubicula parva sunt. Cubiculorum fenestrae parvae sunt

VOCABULARIO

aqua, -ae (f.)
atque: (*conx*.) e
atrium, -ii (n.)
cubiculum, -i (n.)
cum: (*prep. de abl.)* con
dormio 4
familia, -ae (f.)
fenestra, -ae (f.)
dominus, -i (m.): señor, dono
habeo 2
habito 1
hortus, -i (m.)
ibi: (adv.): alí
impluvium, -ii (n.)
liberi, -orum (m. pl.): fillos
magnus, -a, -um
multus, -a, -um
nam: (*conx*.) pois
ostium, -i (n.): porta
parvus, -a, -um
perystilum
plenus, -a, -um
pulcher, -chra, chrum: fermoso/a
quoque: (*adv*.) tamén
rosa, ae (f.)
servus, -i (m.)
soleo, solitus sum 2
ubi (adv.)
video 2
villa, -ae (f.)

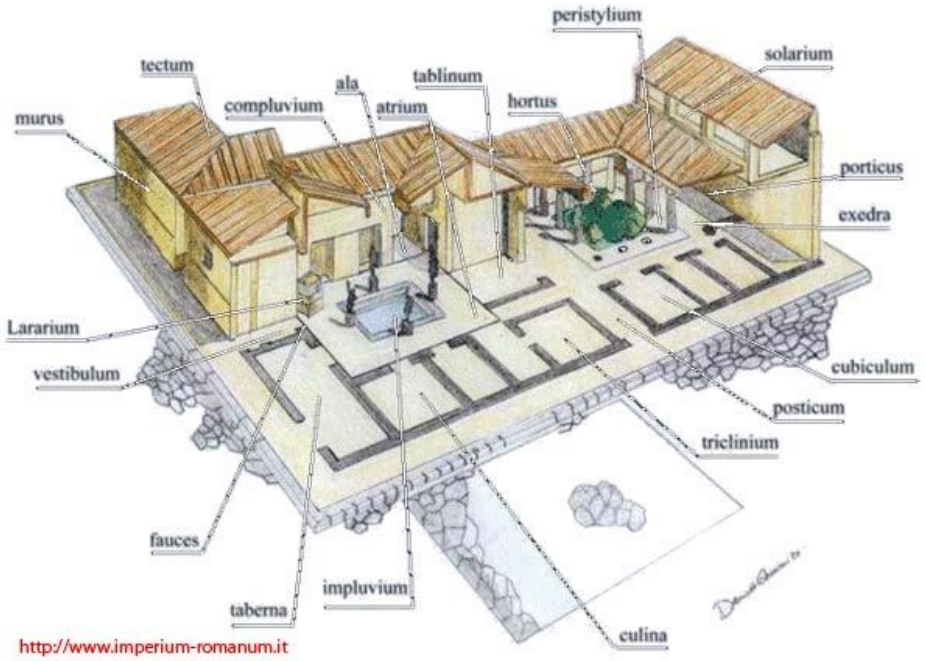

2. Orfeo e Eurídice

Orpheus poeta feras cantu suo domabat atque magna saxa lyrae suavitate movebat. Eurydicam, pulchram feminam, in matrimonio habebat et multum amabat. Orpheus beatus erat, sed vipera Eurydicam in prato mordet et suo veneno propere necat. Eurydica in Inferos descendit. Orpheus in Inferos venit atque Eurydicam quaerit. Postremo Proserpinam canticis suis movet. Proserpina Eurydicam Orpheo reddit. Orpheus Eurydicam ex Inferis in terras ducebat et laetus erat. Orpheus ad Inferos respicere non debebat, sed retrorsum respicit. Tunc Eurydica in Inferos rursus descendit atque ibi perpetuo manet.

VOCABULARIO:

amo 1: amar
atque (conx.): e
beatus,-a,-um: feliz
canticum,-i (m.)
cantus,-us (m.): canto
debeo 2: deber
descendo, -cendi, -scensum 3: baixar
domo 1: domar
duco, duxi, ductum 3: levar, sacar
Eurydica,-ae (f.): Eurídice
femina,-ae (f.): muller
fera, -ae (f.)
habeo 2: ter
ibi (adv.) alí
Inferi,-orum (m.): Infernos
laetus,-a,-um: contento
lyra,-ae (f.): lira
maneo 2: permanecer
matrimonium,-i (n.)
mordeo 2: morder
moveo, movi , motum 2: mover
moveo, movi, motum 2: conmover
multum(adv): moito
neco 1: matar
Orpheus,-i: Orfeo
perpetuo (adv.): perpetuamente
postremo (adv): finalmente
pratum-i (n.): prado
propere (adv) rapidamente
pulcher,-chra,-chrum: fermoso
quaero, quaesivi, quaesitum 3: buscar
reddo, -didi, -ditum 3: devolver
respicio, -spexi, -spectum: mirar cara atrás
retrorsum: cara atrás
rursus (adv.): de novo
saxum, -i (n.): pedra
suavitas,-atis (f.): suavidade, dozura
suus,-a,-um: seu/súa
tunc (adv.): entón
venenum,-i (n.): veneno
venio, veni, ventum 4: chegar
vipera,-ae (f.): víbora

3. A fundación de Roma

Romulus et Remus, Martis filii, urbem Romam condiderunt; sed Romulus fratrem necavit, quod muros novae urbis violaverat. Ita Romulus primus Romae rex fuit. Pastores et agricolae regionis primi urbis incolae fuerunt. Sed Romulus reliquique Romae incolae mulieribus carebant. Itaque legatos in finitimas civitates miserunt et viros feminasque vocaverunt ad magnum ludorum

spectaculum. Sabini cum liberis ac coniugibus convenerunt. Ubi omnes ad ludos attenti erant,

iuvenes Romani virgines sabinas captaverunt et secum duxerunt

VOCABULARIO

ac (conx.): e
agricola, -ae (m.): labrego
attentus, -a, -um
capto, -as,-are,-avi,-atum: capturar
careo,-es,-ere, carui: carecer de.. (+ ab.)
civitas, -atis (f.): ciudad
condo, -is, -ere, -didi,-ditum: fundar
coniux, -iugis (f.): esposa, cónxuxe
convenio, -is, ire, -veni, -ventum: acudir
duco,-is,-ere, duxi, ductum: conducir, levar.
femina,-ae (f.)
filius,-ii (m.)
finitimus,-a,-um: limítrofe, veciño/a
frater, fratris (m.): irmán
incola,-ae (m.): habitante
ita (adv.): así
itaque (conx.) :así pois
iuvenis, -is (m.): mozo
legatus,-i: legado, embaixador
liberi, -orum (m.pl.): fillos
ludus,-i (m.): xogo, espectáculo
magnus,-a,-um
Mars, Martis (m.)
mirus, -i (m.):
mitto,-is, -ere, misi, missum: enviar
mulier, -is (f.)
neco,-as,-are,-avi,-atum: matar
novus,-a,-um
omnis,omne: todo
pastor, -is (m.)
primus,-a,-um
quod (conx.): porque
regio, -onis (f.)
reliquus;-a,-um: demais, restante.
Remus,-i (m.)
rex, regis (m.):
Roma, -ae
romanus,-a-um
Romulus,-i (m.)
Sabinus, -a, -um: Sabino/a (antigo pobo do centro de Italia)
secum <se + cum

sed (conx.): pero
spectaculum,-i (n.)
ubi (conx.): onde ||cando
urbs, urbis (f.): ciudad
violo,-as,-are,-avi,-atum
vir, viri (m.)
virgo,-inis (f.): moza
voco,-as,-are,-avi,-atum: chamar, convocar

4. Saturno e a Idade de Ouro

Saturnus in Olympo per multos annos regnavit, sed Iuppiter, filius suus, contra patrem bellum movit. Iuppiter post maximam pugnam patrem vicit et ex caelis Saturnum expulit.

Primus Saturnus in Italiam venit, genus altis montibus dispersum composuit et Latinos agrorum cultum docuit.

Ex illo tempore sub rege Saturno illa aetas aurea fuit. Poeta Ovidius sic celebrat: homines sine lege, sponte sua, vitam agebant; timor non illis erat et sine vindice bonum rectumque faciebant; nondum fossae oppida cingebant, nec tuba milites ad pugnam congregabat, nec matres bella et gladios cruentos horrebant.

Tellus, illa sola, optimos fructus hominibus ferebat; non boves, non tauri terram arabant. Ver erat aeternum et placidi Zephiri flores arboresque auris tepidis mulcebant; flumina iam lactis, iam nectaris currebant et mella flava de ilice dura stillabant.

5. O lobo e a vella (adaptación de Esopo)

Lupus esuriebat et circum agricolarum casas errabat et cibum quaerebat. Casae femina puerum, filium parvum, increpabat: "Puer parve, cur ploras? Tace; si non taces, lupum vocabo et lupus te

vorabit", dicebat vetula puero. Lupus circum casam feminam audiebat et gaudebat. Erant tenebrae: puer iam non flebat, sed dormiebat. Tunc vetula puero dicebat: "Si lupus venit, necabimus lupum". Et lupus tunc dixit: "Si vetulam audio, non manducabo et mortuus ero".

6. Corvus et vulpes (*Adaptación Fedro con comp. e superlat.)*

Corvus caseum rapuerat et in altissima arbore sedebat. Corvus caseum in ore tenebat. Tum vulpes caseum vidit et corvo dixit: "corve, tu es fortunatissima avis, nam es pulchrior quam pavo, nigrior pice. Si habes vocem dulciorem quam lusciniae vocem, tunc avium rex eris".

Corvus beatissimus et laetissimus os aperuit et caseus ex eius ore cecidit. Vulpes caseum cepit et ridens dixit: “corve, tu es stultissima inter omnes aves”.

7. Orión

Orion iuvenis erat pulcherrimus et venator peritissimus eiusque corpus robore et magnitudine omnes reliquos heroes excedebat. Ideo Diana eum suo comitatui delegit eique magnos honores in regia sua dedit. Superbia autem ei causa interitus fuit. Uno die, post fortunatam venationem dicebat: "Maximus venator sum atque nulla est in montibus fera neque leo in silvis, qui me vincere potest". Dum haec verba dicebat, parvus scorpio pedem eius momordit et Orion necatus est.

Diana, maestissima ob optimi venatoris mortem, Orionem in caelum transportavit atque inter stellas collocatus est. Ibi inter sidera fulgida micat.

8. O labirinto de Creta

Theseus Minotaurum gladio occidit et filum Ariadnae secutus exitum labyrinthi facile repperit. Mox navem solvit et cum filia regis profectus est. Minos, quamquam celeriter navigavit, non tam celer fuit quam Theseus neque eum consequi potest.

Tum, rex iratus cepit Daedalum, qui filum confecerat et Ariadnae dederat, eumque in labyrinthum includi iussit una cum eius Icaro filio. Daedalus in labyrintho inclusus cum filio suo intra muros errabat nec exitum invenire poterat, etsi ipse labyrinthum aedificaverat. Quoniam igitur aliae viae clausae erant, ille vir audax per aera effugere constituit.

9. Final da Guerra de Troia

Per decem annos Graeci cum Troianis pugnaverant. Graeci Troiam saepe oppugnaverant. Sed oppidum expugnare non potuerant. Graeci magnum equum ligneum fecerunt, in quo multi viri armati intus latebant. Equus ante portas Troiae collocatus est, sicut donum deae Minervae. Graeci autem deponere arma simulaverunt atque in insulam Tenedum, proximam Troiae, navigaverunt.

Dei inmortales Troianos deseruerant. Igitur Troiani crediderunt dolis Graecorum. Moenia aperuerunt atque magnus equus intra moenia acceptus est.

Noctu Graeci qui in equo occultati erant liberati sunt. Socii eorum redierunt atque Troiam incenderunt. Iam tota urbs flagrabat. Iuppiter pium Aeneam monuit: " Salutem quaere, fuge, et Penates Troiae in alienas terras porta". Aeneas imperio Iovis paruit et suos deosque Penates in naves imposuit.

10. As viaxes de Eneas

Aeneas dux, Troiae natus, pro patria bello Troiano fortiter in acie pugnavit. Ex eo bello incolumis evasit, sed Graeci Troiam ceperunt atque Aeneas ex ea urbe cum patre filioque aufugit. Primum Troiā in Thraciam navibus venit. Deinde ventus naves eius e Thracia in Cretam impulit, sed mox ex ea insula excessit, quia ibi saeviebat gravis pestilentia.

Aeneas vento secundo e Creta in Siciliam cum sociis pervenit. Ibi rex amicus hospitium benignum eis praebuit. At Iuno dea, Troianis infesta, Aeneam ab Italia arcebat tempestatemque movit saevissimam, quae Aeneam eiusque socios ab Italiae oris in Africae litora reiecit.

Ita Aeneas ex insula Sicilia Carthaginem ad reginam Didonem invitus advenit. Carthagine non diu mansit, nam deorum iussu Carthagine, ubi regina Dido eum benigne acceperat, mox excessit, atque in Siciliam rursus pervenit. Ex ea insula ad Italiam navigavit. Tandem vento secundo in Italiam pervenit, ubi urbem in Latio, haud procul a Tiberis ripis, condidit. Postea in proelio apud Numicum flumen pugnans cecidit.

11. Diálogo entre Sosias e Anfitrión (adaptación de *Anfitruo* de Plauto)

SOSIA: Vera dico, domine. Omnem imaginem meam alter habet et similis est mei. Idem est atque ego.

AMPHITRUO: Quid narras?

S.: Eodem est ille habitu; iisdem pedibus incedit, iidem oculi, idem nasus, eadem frons in capite eodem; color idem eiusdem barbae. Easdem aures habet, os idem. Neque lac lactis similius est quam ille ego similis est mei. Eadem fecit atque ego. Ipse mihi omnia narravit, non modo pugnam, sed praedam, hostes timoremque meum. Ipsius Sosiae vim et virtutem agnovi.

A.: Insane!

S.: Vera dico. Nunc ego sum domi.

A.: Non es domi, hic mecum ades. Homo idem duobus locis simul esse non potest.

S.: At ego sum profecto hic et illic: res ita est!

A.: Ubi bibisti, homo turpissime?

S.: Nusquam equidem bibi.

A.: Tunc id dicis!

S.: Ego ipse dico. Audisne? Domi ego sum, inquam, et apud te adsum Sosia idem. Res eius modi est...

A LINGUA LATINA

1. O latín: do indoeuropeo ás linguas románicas

2. Etimoloxía

2.1 Os vulgarismos ou voces patrimoniais

2.2 Formación de cultismos

3. Exercicios de etimoloxía: vulgarismos e formación de cultismos por derivación e composición.

1. O LATÍN: DO INDOEUROPEO ÁS LINGUAS ROMÁNICAS

A familia de linguas indoeuropeas.

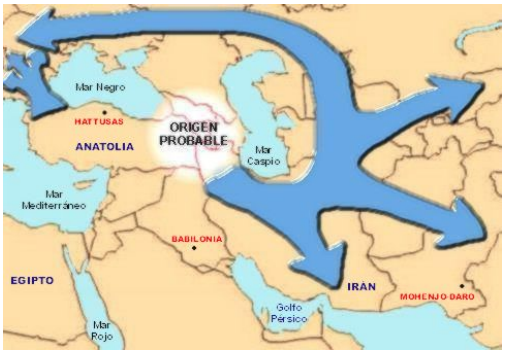

No s. XIX acúñase o termo indoeuropeo para designar a unha familia de linguas europeas e asiáticas cunha posible orixe común. As coincidencias entre estas linguas son tan grandes que se pode falar da hipotética lingua nai indoeuropea.

A familia indoeuropea está formada por vellas linguas que aínda se falan, aínda que moi transformadas, por outras que xa morreron e outras que morreron, pero deixaron descendencia.

Os principais grupos son os seguintes:

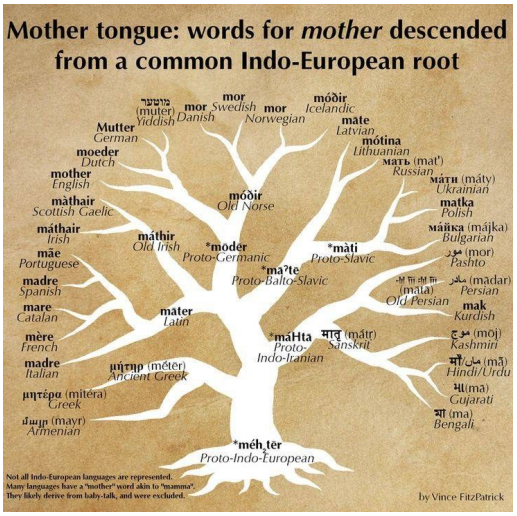

1. Indio-iranio> linguas indias, persa, afgán
2. Grego > grego
3. Linguas itálicas: latín. Do latín derivan as seguintes linguas romances ou románicas Galego, portugués, castelán, catalán, provenzal, francés, retorrománico ou rético, sardo, italiano e romanés.
4. Eslavo > búlgaro, serbio, croata, esloveno, ruso, checo, polaco, eslovaco
5. Albanés > albanés
6. Celta > gaélico, galés, bretón, irlandés
7. Xermánico > inglés, alemán, holandés, danés, flamenco, sueco, noruegués, islandés.
8. Báltico > letón e lituano

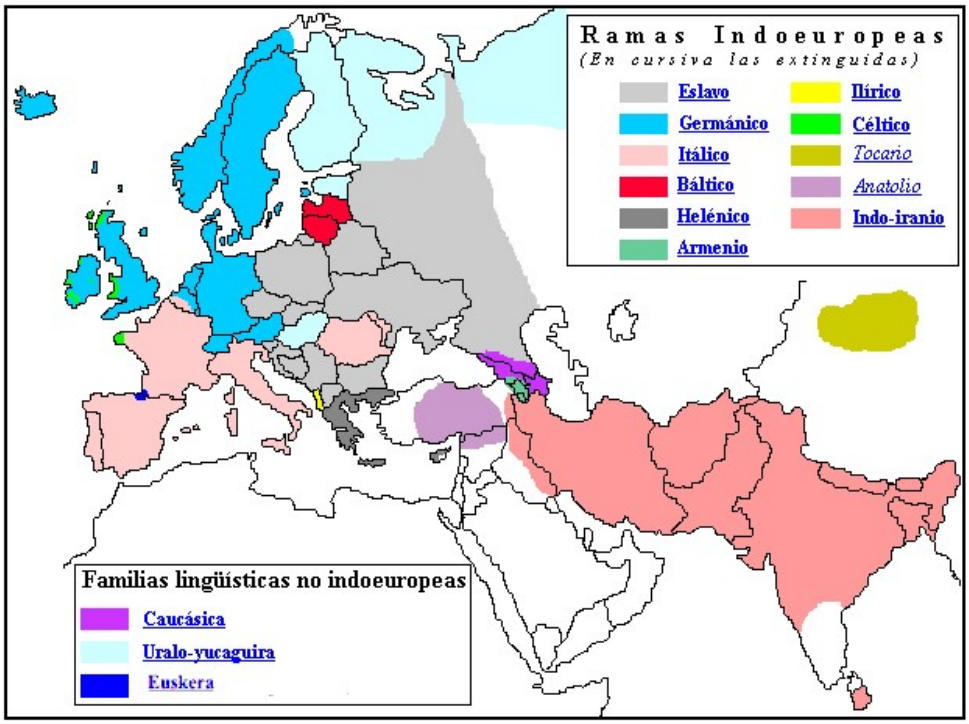

As raíces da nosa lingua

A nosa lingua é unha lingua románica (< Roma) ou neolatina porque procede do latín (<Latium, rexión central de Italia, da que é capital Roma). O latín non é unha lingua indíxena, senón a lingua dun Imperio ao que se someteron os habitantes da Península Ibérica, reflexo dun sometemento político e económico.

Expansión do Imperio Romano

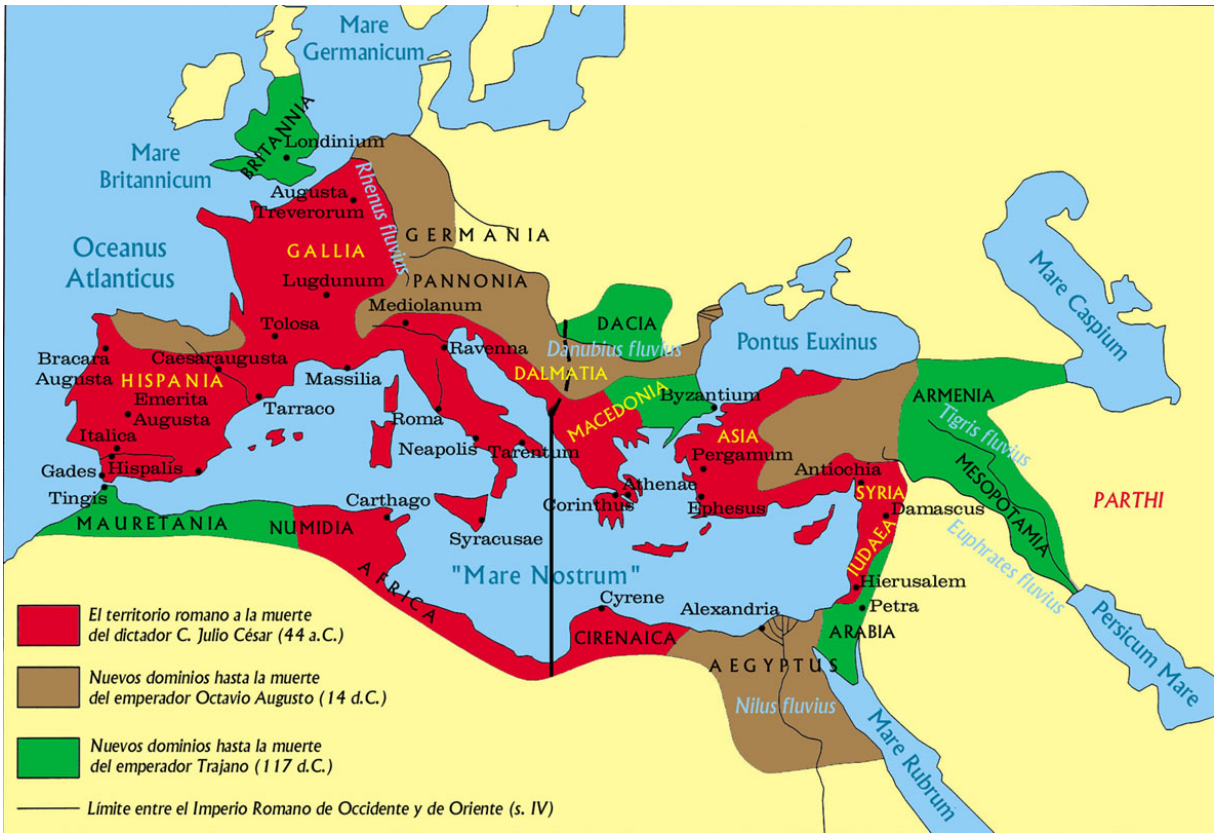

- Límites espaciais no s. II d. C.: polo norte ata o Danubio e o Rin (hoxe o leste de Alemania) e nas Illas Británicas ata Escocia, polo sur ata os desertos africanos (Marrocos, Exipto e Libia). polo leste ata Armenia e Siria
- Límites cronolóxicos do Imperio Romano: s. VIII a. C.-s. V d. C., pero acada a máxima expansión no s. II d.C. (época do emperador Traxano).

A expansión do latín na Península Ibérica e a súa evolución.

- S. III a. C.: Cando os romanos chegan por primeira vez á Península Ibérica atopan diversidade lingüística: ibérico, vasco, tartésico, celta, celtibero, lusitano... que son as linguas prerrománicas

- S. I a. C.: fálase latín en Tarraco (Tarragona), Corduba (Córdoba) e Hispalis (Sevilla). Na costa Mediterránea e na Baetica desaparecen as linguas indíxenas e as moedas son acuñadas só en latín.

- S. I d. C: Hispania xa é toda romana, pero a romanización é desigual: máis forte nos núcleos urbanos e explotacións auríferas, avanzando do Sur lentamente cara ó Noroeste mediante as vías de comunicación.

De Hispania saen grandes escritores como Séneca, Quintiliano, Lucano e Marcial e emperadores como Traxano (98-117 d.-C.) e Hadriano (117-138 d. C.)

- S. II- V d. C.: O cristianismo consolida a presenza do latín. O latín vulgar é a única lingua oficial e vai eliminando o que queda das linguas indíxenas. No s. IV destaca en Galicia Prisciliano, líder dun movemento relixioso. De procedencia hispana son os emperadores Marco Aurelio (161-180) e Teodosio (379-395)

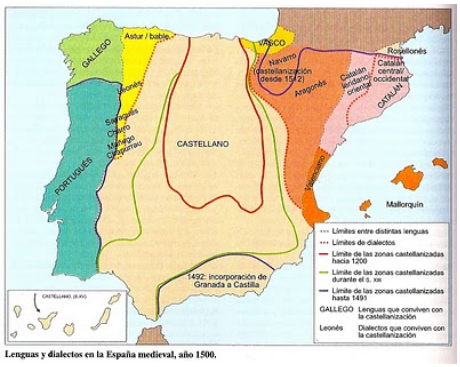

Lenguas y dialectos en la España medieval, año 1500.

- S.V-IX d. C.: As invasións xermánicas (suevos, vándalos, alanos, godos e visigodos) consolidan o latín na Península, xa que os invasores cristianízanse e asumen a cultura latina. É unha época de uniformidade lingüística.

No s. VII teñen lugar as invasións árabes e os reinos cristiáns inician a Reconquista. O illamento destes reinos favorece a fragmentación lingüística. No s. IX percíbese unha diferenza entre as falas do pobo e o latín dos documentos oficiais, o que indica o nacemento das linguas romances

- S. IX-XIII d. C.: As novas linguas hispanas, fillas do latín empezan a aparecer por escrito. Das linguas prerromanas só sobrevive o euskera.

2. ETIMOLOXÍA

A maior parte do noso léxico procede do latín. Pero as palabras chegaron a nós moi transformadas tanto na forma (significante) como no contido (significado).

O seu estudio etimolóxico consiste en buscar a orixe das palabras que usamos, atendendo á evolución do significante e do significado.

Segundo o grado de evolución podemos distinguir dous tipos de palabras:

- Vulgarismos ou voces patrimoniais: Son as palabras que sufriron un proceso evolutivo completo. Entraron no galego ou castelán pola vía vulgar e constitúen a maioría do noso vocabulario.

Ex: CLAVEM > chave; CALĬDUM > caldo.

- Cultismos: Son as palabras que entraron na lingua cando esta xa estaba constituída e, polo tanto, non sofren apenas modificación con respecto ó latín:

Ex: CLAVEM > clave; CALĬDUM > cálido.

De estes exemplos deducimos que non é raro que unha mesma palabra latina teña dous descendentes no galego ou castelán, un pola vía vulgar e outro pola vía culta.

2.1. VULGARISMOS OU VOCES PATRIMONIAIS

REGRAS DE ACENTUACIÓN LATINAS

Para poder aplicar algunhas das regras fonéticas compre recordar as seguintes normas:

1. En latín non hai palabras agudas, polo que as bisílabas son sempre graves. Ex: MORTEM (mórtem).

2. As palabras de tres ou máis sílabas acentúanse:

- Se a penúltima sílaba é longa, leva o acento e a palabra será grave.

Ex: AMĪCUS (amícus).

- Se a penúltima sílaba é breve, o acento vai na anterior e a palabra será esdrúxula:

Ex: OCŬLUS (óculus).

A penúltima sílaba é longa cando:

- ten vocal longa: AMĀRE (longa por natureza)
- ten ditongo: INCAUTUM (En latín unicamente hai tres ditongos: au, ae, oe).
- a súa vocal vai seguida de dúas consonantes: ANCĪLLA, GĒNTEM; ou de consonante dobre: DEFĪXUS.

A penúltima sílaba é breve cando:

- ten vocal breve: LEGĔRE (breve por natureza)
- vai seguida doutra vocal coa que non fai ditongo: ORATĬO, AMICITĬA. (En latín unicamente hai tres ditongos: au, ae, oe).

LEIS FONÉTICAS PARA A EVOLUCIÓN DO SIGNIFICANTE

IMPORTANTE: As regras fonéticas que seguen afectaron á evolución da lingua nun período de tempo determinado. É posible que algún vocábulo se introducise na lingua despois de que unha regra fonética tivese validez, polo que non se vería afectado por ela:
Ex: FŎCUM > fogo gal., fuego cast..
Esta palabra seguramente introduciuse na lingua castelá despois de que F-> h-, pois conserva o seu f-, mentres que outras da mesma familia non o conservan, como "hogar" ou "hoguera".

1. Os casos redúcense ó acusativo (excepto nos pronomes) e **pérdese o -M**:

Ex: TERRAM > terra, tierra; INTEGRUM > íntegro.

2. O **-U(M)** de acusativo ábrese en **o**:

Ex: HORTUM > horto, huerto.

O **-E(M)** de acusativo ás veces pérdese (con máis frecuencia en castelán) e outras mantense:

Ex: CONSULEM > cónsul; INFIRMITATEM > enfermidade, enfermedad; FONTEM > fonte, fuente.

3. As **consoantes finais** en xeral, en xeral, **pérdense**:

Ex: AMAT > ama

4. As consoantes oclusivas:

- As oclusivas xordas entre vocais pasan a sonoras:

P T C (xordas)
↓↓↓
B D G (sonoras)

Ex: LUPUM > lobo; AMICUM > amigo; CATENAM > cadena, cadea.

- As oclusivas sonoras ás veces pérdense:

Ex: CADERE > caer; LEGERE > ler, leer.

pero outras veces non se perden:

Ex: FOSTIGARE > fustrigar, hostigar; FABAM > faba, haba.

5. O **F-** consérvase en galego, pero pérdese en castelán:
Ex: FICUM > figo, higo.

6. Os ditongos evolucionan: **AE > e gal./ e, ie cast.**
OE > e gal./ e cast.
AU > ou gal./ o cast.
Ex: PRAEMIUM > premio; CAECUM > cego, ciego
POENAM > pena;
AURUM > ouro, oro.
** O grupo -AL- compórtase como o ditongo -AU- en certos contextos: -AL- > -ou- gal., -o- cast.*
Ex: SALTUM > souto, soto.

7. As vocais tónicas breves evolucionan:
Ŏ > o [ɔ] gal (o aberto) **/ ue cast.**
Ĕ > e [ɛ] gal. (e aberto) **/ ie cast.**
Ex: NŎVEM > nove, nueve; HĔRBAM > herba, hierba

8. As **vocais pretónicas** (as que van antes da sílaba acentuada) e as **postónicas** (as que van detrás da sílaba acentuada) **soen caer**, xa que están en posición débil:
Ex: SAECULĀREM > segrar, seglar; POSĬTUM > posto, puesto

9. Os grupos formados por consonante xorda + l en posición inicial evolucionan:
FL-, PL-, CL- > ch- gal./ ll- cast.
Ex: FLAMAM > chama, llama
CLAMARE > chamar, llamar
PLUVIAM > chuvia, lluvia

10. O **S-** líquido desenrola unha vocal de apoio: **es-**
Ex: SPIRITUM > espírito, espíritu

11. O **-R** ó final de palabra pasa ó interior por metátese (cambio de posición dos fonemas):
Ex: INTER > entre

12. O grupo **-CT- > -it- gal./ -ch- cast.**:
Ex: LECTUM > leito, lecho; OCTO > oito, ocho; FACTUM > feito, hecho
(-a- > -e-)

13. O **-N-** e **-L-** intervocálicas **caen en galego**, pero en castelán mantéñense:
Ex: BONAM > boa, buena; CAELUM > ceo, cielo

14. Os grupos **-GN-, -NI-, -IN- (so en gal.) > -ñ-**:
Ex: PUGNUM > puño; HISPANIAM > España; FARINAM > fariña, harina.

15. Os grupos de consoantes dobres ou xeminadas evolucionan:
-LL- > -l- gal./ -ll- cast.
-NN-, -MN- > -n- gal./ -ñ- cast.
-MM-, -FF-, -SS-, -TT- > -m-, -f-, -s-, -t- respectivamente, en gal. e cast.
-**RR- > -rr- en gal. e cast.**

Ex: GALLAECUM > galego, gallego; SUMMARIUM > sumario; DIFFERENTIAM > diferenza; ASSIDUUM > asiduo; LITTERAM > letra.;CORRUPTIONEM > corrupción.

16. O grupo **-LI- > -ll- gal., -j- cast.:**
Ex: FILIUM > fillo, hijo.

17. Os grupos **-TI-, -CI- > -z- ou -c-** (fricativa)
Ex: NATIONEM > nación; ERICIUM > ourizo (por influencia de ouro), erizo.

18. O **-X-** intervocálico **> -x-**(fricativo) **gal., -j- cast.:**
Ex: FIXUM > fixo, fijo.

19. Houbo grupos consonánticos creados ó se perder unha vocal postónica que evolucionaron do seguinte xeito:

a) -C(Ŭ)L-, -G(Ŭ)L-, -T(Ŭ)L- > -ll- gal., -j- cast.
Ex: OC(Ŭ)LUM > ollo, ojo; TEG(Ŭ)LAM > tella, teja; VET(Ŭ)LUM > vello, viejo.
O grupo -G(Ŭ)L- precedido de n tamén pode dar -ñ-:
Ex: UNG(Ŭ)LAM > unlla ou uña gal., uña cast.

b) -M(Ĭ)N- > -m- ou -n- gal. (ver 15), **-br- ou -ñ- cast** (ver 15):
Ex: HOM(Ĭ)NEM > home, hombre; DOM(Ĭ)NAM > dona, dueña

c) -N(Ĕ)R- > -nr- gal., -rn- cast. (por metátese ou cambio de posición):
Ex: TEN(Ĕ)RUM > tenro, tierno

20. O **I- + vocal > x- gal., y- ou j- cast.:**
Ex: IUGUM > xugo, yugo; IURARE > xurar, jurar.

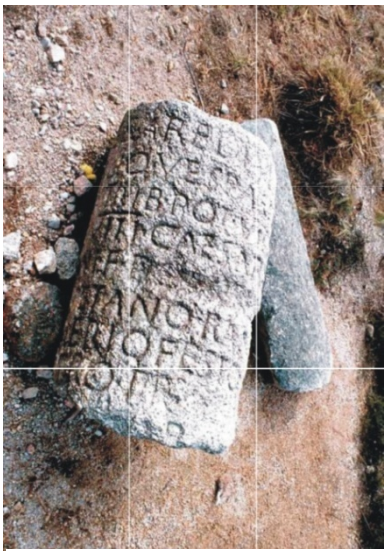

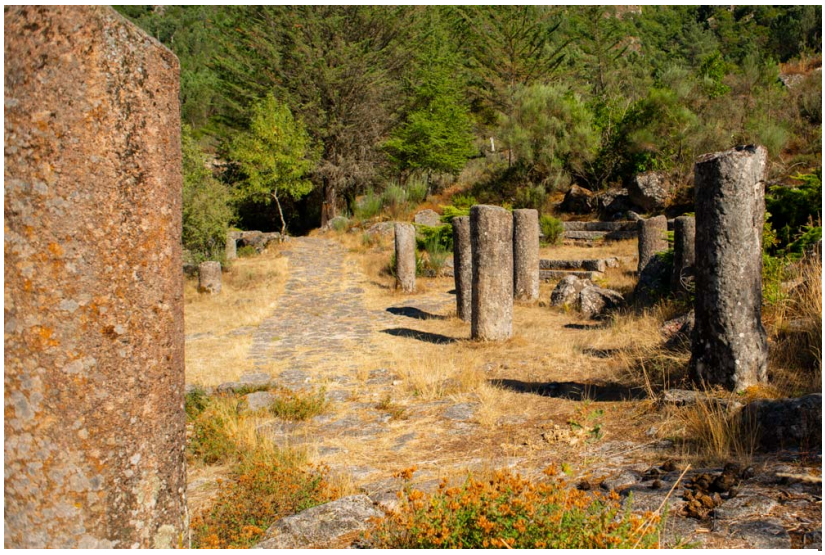

Miliarios romanos da serra do Xurés (Ourense). Os miliarios eran bloques de pedra que se colocaban nas calzadas romanas para sinalar as distancias cada mil pasos (pasos dobres romanos) é dicir, cada milla romana, o que equivale a unha distancia de aproximadamente 1480 metros

2.2. FORMACIÓN DE CULTISMOS

A maioría de cultismos e semicultismos de orixe latina fórmanse mediante os procesos de derivación e composición, combinando lexemas xa existentes (cultos ou semicultos) con morfemas que modifican o seu significados

PRINCIPAIS PREFIXOS LATINOS		
Prefixos	**Significado**	**Exemplos**
ad> **a-/ad-**	a, cara a, xunto (dirección, tendencia, contacto)	**ad**aptar, **a**vogado
ante> **ante-**	antes (anterioridade no tempo e no espacio)	**ante**sala, **ante**cedente
circum> **circum-**	arredor	**circun**ferencia
cis> cis-	da parte de acó	**cis**alpino/a
cum> **con-/com-/co-**	con (cooperación, agregación)	**com**padre
contra> **contra-**	contra (fronte a)	**contra**ste
de> **de-/di-**	de, dende (separación, orixe, privación)	**de**ducir
dis> **dis-, des-**	(separación, división, dispersión, negación)	**dis**continuo
ex> **e-/ex-**	fóra, máis alá (privación)	**ex**alumna, **ex**terior
extra> **extra-**	fóra de	**extra**escolar
in> **in-/im-**	non	**in**suficiente, **im**posible
infra > **infra-**	por debaixo	**infra**humano
inter> **inter-/intro-**	entre	**intro**ducción, **inter**medio
ob-> **o-, ob-**	contra, en fronte	**o**poñer
per> **per-**	a traveso de (intensidade)	**per**manente
post> **pos-**	despois de	**pos**poñer
prae-**> pre-**	antes (anterioridade)	**pre**historia
pro**> pro-**	por (en favor de, diante de)	**pro**greso
re-> **re-**	de novo (acción contraria)	**re**ler, **re**accionar
retro> **-retro**	cara atrás	**retró**grado, **retro**ceder
semi-> **semi-**	medio	**semi**final
se- > **se-**	separación, distancia	**se**cesión, **se**paración
sub> **sub-/so-/son-/ su-/sus-**	debaixo	**sub**marino, **so**meter
super> **super-/sobre-**	por riba de	**super**vivinte, **sobre**coller
supra > **supra-, supre-**	por riba de	**supra**renal, **supre**mo
trans> **trans-**	o outro lado, a traveso de	**trans**atlántico, **tran**sexual
ultra> **ultra-**	máis alá de	**ultra**dereita
vicis > **vice-**	en vez de	**vice**directora

PRINCIPAIS SUFIXOS LATINOS		
Sufixos	Significado	Exemplos
-alis> **-al**	adx. que indican relación ou pertenza a algo	termin**al**
-aris> **-ar**	adx. que indican relación ou pertenza a algo	famili**ar**
-arium> **-ario/a, -eiro/a**	sust: profesión, lugar onde se garda algo, *fem.* árbore, defecto físico adx: relación a	funcion**ario,** ferr**eiro,** nev**eira**
-bilis> **-bil, -ble**	adx. que indican posibilidade	mó**bil**, audi**ble**
-tionem> **-ción**	sust. que indican unha acción verbal	ac**ción**
-iculum, -ulum> **-culo/a, -ulo/a, -illo/a...**	diminutivo en sust.	pelí**cula,** cél**ula,** lent**illa**
-ensis> **-ense**	adx. que indica pertenza ou xentilicios	castr**ense**, estrad**ense**
-ester> **-estre**	adx. que indican referencia	ped**estre**
-tatem> **-dade**	sust. abstrato que indica cualidade	bon**dade**
-inus> -**iño/a, -ino/a**	adx. que indican pertenza ou xentilicios	vec**iño,** alp**ino**
-icus > **-ico**	adx. que incican referencia	bél**ico**
-ivus> **-ivo/a**	adx. que expresan capacidade	execut**ivo**, act**ivo**
-mentum> **-mento**	sust. que indican estado, resultado dunha acción	aburri**mento**
-orem> **-or**	sust. abstratos sust. axentes (que realizan unha acción)	am**or**, fresc**or** act**or,** aspirad**or**
-osus> **-oso/a**	adx. que expresan abundancia	perig**oso**, can**oso**

PRINCIPAIS LEXEMAS OU RAÍCES LATINAS		
Raíces prefixas-/ -Raíces sufixas	**Significado**	**Exemplos**
aquam> **acui-**	auga	**acue**ducto
austrum > **austro-**	vento do sur, sur	**austr**al
bellum > **beli-**	guerra	**beli**xerante
bis> **bi-**	dous	**bi**cicleta
caedo>**-cidio, -cida**	matar	sui**cidio**, herbi**cida**
caput, capitis> **capit-**	cabeza	**capit**án, **capit**al
centum> **-cento, centi-**	cen	dous**centos, centí**metro
claudo, clausum, claustrum> **claustro, clausus**	pechar	**claustro, clausus**
-cola> **-cola**	que cultiva, coida ou habita	terrí**cola**
cor, cordis> **cord-**	corazón, espírito	**cord**ial
crucem> **cruci-**	cruz	**cruci**al
cultura> **-cultura**	cultivo, crianza	agri**cultura**
curam> **-cura**	coidado	pedi**cura**
decem> **dez-, deci**-	dez	**decim**al
duco, -ductus> **-ducir, -duto/-ducto** *(cast.)*	guiar, conducir	con**ducir**, de**ducir**
aequum> **ecu(a)-, equi-**	que conduce	via**duto**/ via**ducto**
-ferus> **-fero**	igual	**ecuador**
facio> **-ficio, -fico**	que leva, que contén	somní**fero**
formam> **-forme**	que fai, que produce	male**ficio**,bené**fico**
fugio> **-fugo**	que ten forma	cruci**forme**
gradior < **-grado**	que fuxe, que aparta	centrí**fugo**
ludum < **ludi-**	que camiña	plantí**grado**
magnum> **magni-**	xogo	**lúdi**co
manum> **manu-, mani-**	grande	**magni**tude
milem> **mili-,mil-**	man	**mani**cura, **manu**factura
multum> **multi-**	mil	**milí**metro, **mil**lar
omnem> **omni-**	moito	**multi**plicar
pedem > **-pedo**	todo	**omni**potente
piscem> **pisci-**	pe	cuadrú**pedo**
pluviam> **pulvi-**	peixe	**pisci**na
plurem> **pluri-, plur-**	chuvia	**pluvió**metro
primum > **primi-**	varios	**plur**al, **pluri**
ren, renis**> ren-**	primeiro	**primo**xénito
semi-> **semi-**	ril	**ren**al
spicio, spectum> **spect-**	medio	**semi**final
unum> **uni-**	un	**uni**forme
vocem> **voci-,voc-,-voz**	voz	**voci**ferar, alta**voz**
voro> **-voro**	comer, devorar	carní**voro**

3. EXERCICIOS DE ETIMOLOXÍAS LATINAS

VULGARISMOS

1. Indica o derivado vulgar galego e castelán das seguintes palabras latinas. Indica tamén algún cultismo derivado, se o hai, e explica brevemente os cambios fonéticos producidos. (Os números correspóndense coas leis fonéticas de evolución que debes aplicar).

Termo latino	Vulgarismo	Cultismo (se hai)	Explicación
SECŪRUM(4)			
VICUM (4, topón.)			
VICĪNUM (4)			
VITAM (4)			
VOTA (4)			
CAPUT (4)			
RECIPĔRE (4)			
RUGĪTUM (4)			
LUPAM (4)			
MAGISTRUM (4)			
PODIUM (4)			
SIGILLUM (4)			
CRUDELEM (4)			
RADIUM (4)			
TEPĬDUM (4)			
ADVOCĀTUM (4)			
LIGĀRE (4)			
FERVŌREM (5)			
VINDICĀRE (4,8)			
MANĬCAM (8)			
POLŸPUM(8)			
SEMĬTAM (8)			
ALTĔRUM (6, 8)			
FABULĀRE (8)			
FRUCTAM (12)			

Termo latino	Vulgarismo	Cultismo (se hai)	Explicación
LACTE (12)			
TREDĒCIM (8)			
CICONIAM (7,14)			
LUCTAM (12)			
FILUM (13)			
SIGNA (14)			
TENĔRE (13)			
LANAM (13)			
VOLĀRE (13)			
LIGNUM (14)			
SCAMNUM (14)			
SOMNUM (15)			
MELIŌREM (16)			
MULIEREM (16)			
FOLIAM (16)			
PRETIUM (17)			
TRISTITIAM (17)			
MARTIUM (17)			
OVICŬLAM (19)			
LENTICŬLAM (19)			
ANNICŬLUM (19)			
IAM (20)			
IOCUM (20, 4)			

2. Completa o cadro seguindo o exercicio anterior

Termo latino	Vulgarismo	Cultismo (se o hai)	Explicación
CONCIPĒRE			
CUPAM			
CORRIGIAM			
MENDICĀRE			
DELICĀTUM			

Termo latino	Vulgarismo	Cultismo (se o hai)	Explicación
OPĔRAM			
PLAGAM			
PECTUS			
DIRECTUM			
DECOLLĀRE			
CLAVICŬLAM			
NOMĬNEN			
ACUCŬLAM			
LACTUCAM			
DAMNĀRE			
LEGĀLEM			
MULTUM			
CAECĀRE			
PLORĀRE			
APICŬLAM			

3. Repasa as leis fonéticas de evolución indicando a evolución destes exemplos latinos. (O nº refírese á lei de evolución fonética. As leis 1, 2 e 3 están presentes na maioría dos exemplos.) Indica tamén os cultismos se os hai

4. amatum, ripam, ripariam, saponem (xerm.), sabere, cupam, rotare, senatum, fidem, fidelem, litigāre, regem, pedem, sedem, sitim, legem, habebam, viginti, paradīsum, datum (verbo do, -are..., destinatum, dracōnem, catenam, amicam, aquam, latus, patrem, matrem, pietātem, aprīlem, credĕre, hodie, vagīnam, aquĭlam, cadēre, rodĕre, muscum, alacrem, mercatum, frigus, frigĭdum, magistram, apricum, micam, vitem, litem, radicem, securitatem, fricāre, latrōnem, socrum (feminino da 4ª decl. que logo toma -a), lacrĭmam, urtīcam, maturāre, sacratum, postīcum, foedum, coturnīcem, consecrare, cuprum, mutare, latrāre, lucrari, pratum, putare, petitum, acūtum,

5. formicam, fabam, fastidium (4), fusum, furcam, fumum, fervorem, furtum, fundum, fuscum

6. caecam (4), graecum (4), poenam, causam, paeninsulam, laudare (4), taedam (4), auditum (4), maurum, taurum, paucum, falcem,calcem, praedicatorem (4), taedium, caecare (4), thesaurus, aequanimitatem (4), aequalem, comoediam

7. novum, terram, bonam, rotam (4), cornu, secat (4,3), metum (4), solet, focum (4), foras, corpus, fontem, portam, decem, centum, fel (5), mel, porcum, follem, ferum, febrem, fortem, hostem, serpentem, caenum, hortum, ventrem, faetorem (4), hospitem (4), ovum, faenum (5), cervum, servum, calentem, mollem, covam, merendam, sortem, certum, novem, septem, parentes, venit, bene

8. debita, digitum (4), veritatem (4), hederam (7), calidum, asinum, positum (7), nebulam (7), regulam, tepidum (4), aliquem (4), eremum (7), viridem, laborare, delicatum, aperire, semitam (4), dubitare (4), litteram, socerum (4), generum, decimare (7), vindicare (4), solidum (7), crudelitatem (4), aliquod (4), Carolus, operam, comitem (4), mutabilem (4), operari, civitatem (4), pauperem (6)

9. plorare, plenum, flammam, clamare, plagam, pluviosum, planum, pluviam

10. stare, scutum (4), scaenam (6), stabulum (8), stabilem (8), spiritum, studium, scrutatorem (4), stylum, scholam (7), squamam, spicam (4), spartum, spirare, scribebam (4)

11. super, semper (7), quattor

12. lacte, octo, factum, noctem, lactucam (4), fructam, biscoctum, tectum, luctam, directum, lectum, strictum (10), pectus (7)

13. bonam, lanam, volare, caelum, filum (5), lunam, tenere, salutem (4), caelibe (6)

14. ligna,tangere, seniorem, stagnum (10), vicinum, farinam (5), tingit

15. gallaecum (4), caballum, annum, somnum (7), summmarium, autumnum (6), pannum, damnum, damnare, scamnum (10), anteannum, gannitum, grunnire, decollare (4), collocare (8, 4), grossum (7), ossum (7), Castella (toponim.)

16. meliorem, mulierem, milium, despoliare, alium, foliam, alienum, filium (5), foliam (5), concilium, consilium, despoliare

17. martium, tristitiam, petitionem, fortia, stationem (10), pretium, vitium, scientiam, rationem, acutiare (4), ablutionem, silentium, seditionem, inspectionem, antelationem, otium, prudentiam, additionem (15)

18. exercitum, exercitare, maxillam, proximum, fixum, exemplum, luxuriam, dixi, prolixum, complexum, vexare, exercere, traxi (*verbo)*

19. vetulum/-am, oculum, auriculam, coagulum, tegulam, ungulam, feminam, hominem, generum, tenerum, claviculam, articulum, speculum, cuniculum, dominam, cubiculum, graculum/-am, corniculam

20. iudicarem (8, 4), iam, iocum (4), ianuarium, iudicem (8), Iovis (di)es, iuvenem

CULTISMOS

21. Di por que se caracterizan os seguinte seres vivos:
omnívoro

carnívoro

fruxívoro

herbívoro,

granívoro.

insectívoro

22. Observa o significan estes substantivos latinos:
mole: masa
cella: cela, cavidade
Define moléc**ula** e cél**ula** e di que expresan os sufixos en letra grosa. Compara a túa definición etimolóxica coa científica.

23. Mira o significado do sufixo - arium di que obxectos se gardaron orixinariamente nun armario.

24. O sufixo -ario en adxectivos tamén pode indicar "relación con". Substitúe as expresións en cursiva polo adxectivo máis adecuado usando este sufixo:
- Material *do ferrocarril*: material ferroviario

- Arte *de cociñar*

- Heroína *de lenda*

- Árbore *que ten cen anos*

- Acto *que se fai sen querer*

- Monumento que *se dedica a un morto*.

25. Explica os seguintes termos, atendendo ás súa raíz e prefixos:
retrógrado
plantígrado.

26. Usando prefixos que indican negación, forma os contrarios das seguintes palabras (Ás veces é necesario modificar levemente a raíz ou cambiar un prefixo):.
posible
conforme
racional
mellorable
mortal
fácil
móbil
asociar
continuo
concordia

27. Define as seguintes palabras tendo en conta os seus prefixos e, se é necesario, buscando, a súa etimoloxía no dicionario da RAG ou no da RAE:
inocuo

inicuo

inocente

disidente

dislocar

dislexia

disimilación

inhóspito

inmensurable

28. Substitúe as expresións en cursiva por un adxectivo en -al equivalente:
- Produto *da industria*

- O frío *do inverno*

- A calor *do estío*

- Unha doenza *do corpo*

- O amor *dunha nai*

- O palacio *dun rei*

- Un ser *dotado de razón*

- O amor *que profesan os fillos*

29. Forma adxectivos empregando o sufixo -ble, -bil coas seguintes expresión:
- que se pode extraer:

- que se pode facer

- que non se pode oír

- que se pode entender

- que non se pode entender

- que se pode sentir

- que se pode conseguir

- que non se pode conseguir

- que non se pode danar ou ferir

* Ten en conta os seguintes termos latinos: intellego (entender), assequor (< ad-sequor: conseguir), vulnero (ferir)

30. Define os seguintes termos:
apicultura

floricultura

sericultura

cunicultura

acuicultura

agricultura

puericultura

31. Ordena o seguinte grupo de palabras segundo expresen un período de tempo maior ou menor e di o que significan:
década, semestre, sexenio, centuria, milenio, lustro

32. Compón substantivos co sufixo -fero que expresen:
- Que produce ou contén auga

- Que produce ou contén ouro

- Que produce ou contén prata

- Que produce a morte

- Que produce petróleo

- Que produce sono

33. Define etimoloxicamente a palabra petróleo, buscando nun dicionario de latín as palabras petra e oleum

34. Constrúe substantivos sufixo –duto/ -ducto *(cast.)* que signifiquen o seguinte:

- Canle pola circula un fluído:

- Que conduce petróleo:

- Que conduce gas:

- Que conduce auga:

- Camiño ou ponte que salva un desnivel:

- A maneira con que un home conduce ou dirixe a súa vida:

35. Compón adxectivos e/ou substantivos cos sufixos -ar, -ario que expresen:

- Que sirve de exemplo:

- Que anda en rabaños:

- Lugar onde se garda algo sagrado

- Que axuda (ou presta auxilio):

- Relativo ás horas:

- Lugar onde hai baños:

- Relativo a un porto:

- Relativo á moeda:

- Que recolle as ideas principais dunha doutrina:

- Que defende a liberdade absoluta:

-Que ten relación co ollo:

* Ten en conta os seguintes termos latinos: grex, gregis (rabaño),

36. Tendo en conta o significado do prefixo co-, con-, com- define os seguintes termos:

compadre:

comadre:

cooperador:

confrade:

comandante:

combatente

comisario:

colateral:

colapso:

comensal:

confianza:

condiscípulo:

condominio:

conxunto:

conmemoración:

condensación:

compañeiro:

correlación:

37. Constrúe termos co prefixo retro-:
- Que mira cara atrás, que se refire a un tempo pasado:

- Que avanza cara atrás, que é contraio ó progreso:

- Desdicirse, revocar o dito:

- Que actúa sobre feitos pasados:

- Sistema de propulsión baseado na expulsión de gases cara atrás:

- Espello no que podemos ver o que ocorre detrás:

* Ten en conta os seguintes termos latinos: *specto* (mirar)

38. Constrúe derivados do verbo *specto* (mirar) usando prefixos e sufixos:
- Que mira algo:

- O que se mira antes de consumir un producto:

- Que mira mal a alguén, con desprezo:

- Que mira cara adentro:

- O que mira moito o seu redor (e polo tanto é prudente e serio):

- Que ten relación con algo, tocante a algo:

39. O sufixo -ismo serve para denominar doutrinas filosóficas ou formas de pensar. Busca os seguinte termos latinos e define as correntes filosóficas que derivan deles:

nihil > nihilismo

anima > animismo

fatum > fatalismo

vita > vitalismo

evolutio > evolucionismo

optimus > optimismo

pessimus > pesimismo

ratio, rationis > racionalismo

40. O sufixo -xero significa "que produce". Define os seguintes termos:
belixerante (en cast. tamén belígero)

flamíxero

* Ten en conta os seguintes termos latinos: bellum (guerra)

41. Tendo en conta o significado do sufixo -cidio, -cida define:

matricidio:

parricidio:

insecticida:

magnicidio:

fratricidio:

xenocidio:

suicidio:

infanticidio:

herbicida:

rexicidio:

42. Busca derivados da palabra sors, sortis (sorte) engadindo prefixos ou sufixos de xeito que signifiquen o seguinte:

- Persoa unida a outra pola mesma sorte: (prefixo latino *cum*)

- En castelán, anillo al que se lle atribuía buena sorte (lat. *sorticŭlam*):

- Adiviñación por medio da sorte:

43. Tendo en conta o que significan os sufixos -ficio, -fico, -fice define:

- aurífice:

- artífice:

- maleficio:

- beneficio:

44. Define as seguintes palabras formadas con sufixos diminutivos latinos:

- película

- cutícula:

- ósculo

- capítulo:

- aurícula:

- lóbulo:

- versículo:

- óvulo:

* Ten en conta os seguintes termos latinos: pellis (pel), os/oris (boca, cara), caput/capitis (cabeza), auris (cavidade), lobos (grego λόβος: pavillón), cutis (pel), versus

APUNTAMENTOS

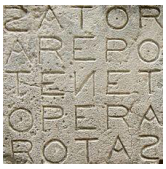

ROMA
OLIM
MILO
AMOR

APUNTAMENTOS

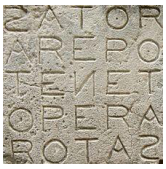

ROMA
OLIM
MILO
AMOR

CONTIDOS

- TEXTOS PARA ANÁLISE E TRADUCIÓN (Departamento de latín IES Fuente de la Peña, Jaen. https://www.iesfuente.com/departamentos/latin4/temas/banco_tx.htm)
- LINGUA LATINA:
    1. O latín: do indoeuropeo ás linguas románicas
    2.Etimoloxía
        2.1 Os vulgarismos ou voces patrimoniais
        2.2 Formación de cultismos
    3. Exercicios de etimoloxía: vulgarismos e formación de cultismos por derivación e composición.